

Vägen är lång från vision till vision,
felande länkar ger ingen pardon.

MIN HIERARKI

– Slutresultatet kan aldrig bli bättre än insignalen, säger vissa som vill sälja skivspelare.

–En kedja är aldrig starkare än sin svagaste länk, har en klok människa sagt någon gång.

Ibland träffar man människor som tror att ovanstående två påståenden står i motsatsförhållande till varandra.

Vissa människor som vill sälja skivspelare är inte riktigt kloka!

Vissa människor som sysslar med helt andra saker är helt klart inte heller riktigt kloka!... men det ska inte den här artikeln handla om.

Antagligen känner flertalet av molt's läsare till den debatt som förts de senaste sisådär tio åren, om olika länkars betydelse i reproduktionskedjan.

Trenderna har växlat

Den av de flesta från början accepterade åsikten var att högtalaren var den viktigaste länken. Så kom det plötsligt fram en idé om att det nog var skivspelaren som var det viktigaste som ingick i vår reproduktionskedja. I början hänades denna idé av flertalet, som ju hade lärt sig att det var precis tvärtom! Men efter några år var skivspelaren av en stor mängd människor accepterad som den självklart viktigaste delen i kedjan. Argumenten för denna religion var (och är) av en sådan typ att de ska ge intrycket att apparaterna har intelligens, musikalitet och andra mänskliga egenskaper!

Ett exempel på använt argument är:

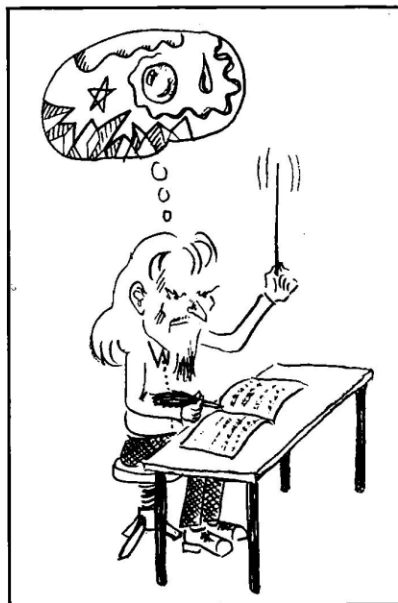
– om man leker "viskaleken", och en av deltagarna talar med stark brytning, så ska man placera denne deltagare sist i kedjan, för att orden som viskas genom kedjan ska gå fram så oförvanskat som möjligt, alltså ska man satsa mest på länkarna i början av kedjan (skivspelaren), eftersom fel i denna resulterar i enorma fel i slutet av kedjan!...

Detta kan nog låta som förnuftiga argument, men vad som glömts är, att problemen i viskaleken har att göra med att ett ord som förvrängts i början av kedjan sannolikt blir föremål för ytterligare förvrängning eftersom dess innebörd förvanskats.

Det blir alltså svårare att återge det förvrängda ordet.

I fallet med en hifianläggning så förstår inte apparaterna musiken vare sig den är förvrängd eller inte. Givetvis kan musiken för vissa apparater bli lättare eller svårare att återge om den givits en passande förvrängning, men detta följer inga enkla samband om huruvida störst förvrängning skall vara först eller sist i kedjan!

Hur som helst; samma samband gäller alltså inte för en kedja av apparater som

Visjoner blir till noter.

ska återge en musiksignal, som gäller för en bunt människor som viskar ord till varandra!

Detta borde vara självklart för alla!

...här börjar själva artikeln...

Så här är det:

Slutresultatet blir alltid sämre än insignalen. Även om man ofta kan eliminera dom förvrängningar man exakt kan beskriva, frekvensgångsfel av minimumfastyp (riaa) och milda linjäritetsfel (dolby) t.ex., så tillkommer alltid de fel som man inte har kontroll över i den korrigerande länken (detta är en av anledningarna till att dolby kan låta så illa ibland). Här är alltså "fel" definierat såsom de förluster eller tillägg (eg. samma sak) som signalen utsatts för, utanför vår kontroll.

Insignalen:

Om vi talar om musik så består insignalen av en kombination av en komposition (tonsättaren), en tolkning (dirigen-

ten), ett framförande (dir+orkester) och en miljö där framförandet sker (lokalen och människorna där (hostande och prasslande med program i sedvanlig ordning)) samt var (förhoppningsvis någonstans i nämnd lokal) man önskar lyssna (producenten).

Ska man vara riktigt petig så kan man bryta sönder kompositionen i ett antal bitar, nämligen: Idéen, känslan eller visionen hos kompositören samt kompositörens förmåga att realisera detta i det musikaliska verket, vilket i sin tur är avhängigt de eventuella influenser densamme kompositör utsatts för under själva nedprintandet. Både kompositörens eventuellt bristande realiseringsförmåga och influenserna under notskrivandet kan definieras som en förvrängning av den ursprungliga tanken.

Näväl, nu har vi definierat musiksignalen som föregår en inspelning (såsom den förekommer "live"), och kan ta oss vidare i resonemanget, till återgivningen av densamma.

Länk nummer ett

Den första länken (som liksom de andra består av många små länkar) i återgivningskedjan, är producentens förmåga att realisera sina intensioner och önskemål (tillsammans med ljudteknikern) genom mikrofonplaceringar, val av mikrofoner, mixerbord och bandspelare. Detta sker på grundval av monitorljudet som i sin tur beror av monitorutrustningens förstärkeri, högtalare och högtalarnas placering samt monitorlyssningsrummets akustik. Stora fel kan uppstå här!

Här måste påpekas, att även om monitorutrustningen mot förmodan skulle vara förträfflig, så kommer ändå vissa fel att vara för handen, nämligen vårt tvåkanaliga stereosystems inneboende systemfel. Dessa återkommer jag till senare i denna artikel, under genomgången av de sista länkarna i den tekniska återgivningskedjan, (där systemfelen yttrar sig

Noter blir till toner som bildar musik.

igen), samt eventuellt även i en separat artikel i ämnet.

Länk nummer två

Den andra länken är graververket, ofta med equalizer inkopplad före (vars inställning ofta beror av graverteknikerns tycke och smak!). Efter anti-riia och gravverförstärkare går signalen in i gravverhuvudet.

Detta positioneras av mekanismen för huvudets frammatning. Gravverket roterar så verkets tallrik, för att koda gravernålens rörelser på "lacket".

Länk nummer tre

Den tredje länken är mångfaldigandet av "lacket" med diverse matriseringar hit och dit, tills vi får fram den färdiga grammofonskivan.

Och nu bästa/bäste läsare, är vi hos konsumenten (dig?). Av den anledningen kommer jag att försöka beskriva de kommande länkarna något mera ingående. Inte för att de har större betydelse för slutresultatet, utan för att du kära läsare, som konsument har möjlighet att idka inflytande på dessa länkar.

Länk nummer fyra

Länk fyra, d.v.s. den första länken i avspelningsutrustningen, är i detta "vinyl-resonemang" skivspelaren. Skivspelarens uppgift är att snurra skivan med precis rätt hastighet, utan att skaka (även om omgivningen skulle göra det), samt erbjuda ett lika skakfritt fundament, där en tonarm kan placeras.

Tonarmens uppgift är att se till att pickupen alltid är på samma avstånd till armens vridcentrum (eller till tonarmens basområde om det rör sig om en tangen-

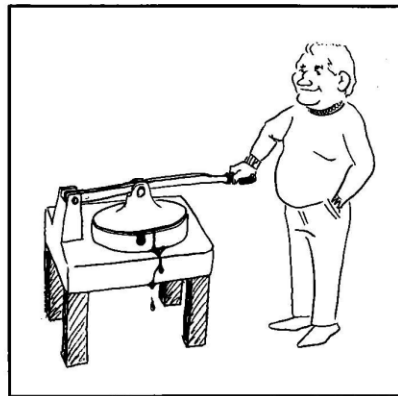
tialarm), samt att tillåta pickupen att röra sig in mot skivans mitt, utan friktion, under spelandets gång. Den skall även se till att friktionskraften mellan nålspets

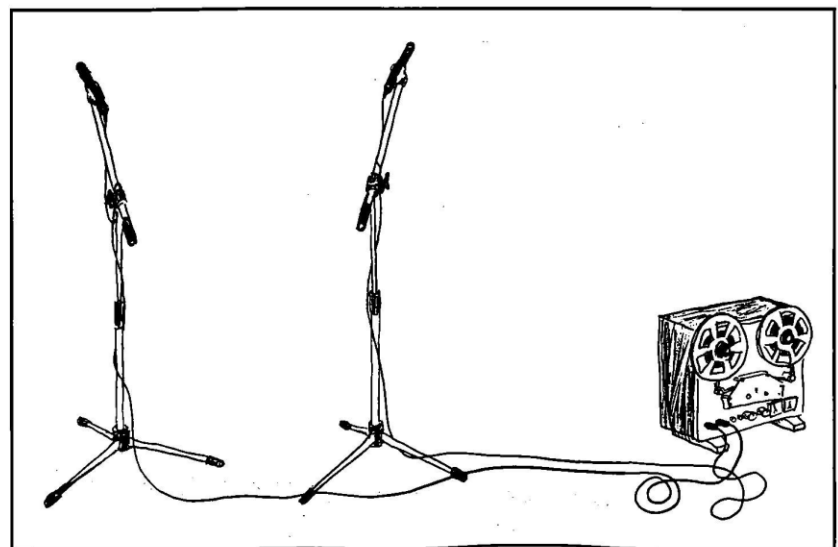
Spåren ger vibrationer, som via magnetism blir till spänningar.

och skivspår riktas i linje med skivspårets tangent (antiskating), såväl i ytterspår som i innerspår. Tonarmen skall slutligen se till så att pickupens geometriska vinklar relativt skivspåret är riktiga och inte ändras under spelning (azimuthvinkelfel uppstår p.g.a. avspelningsystemet dock alltid under stora delar av skivan, i de fall man använder radiella tonarmar).

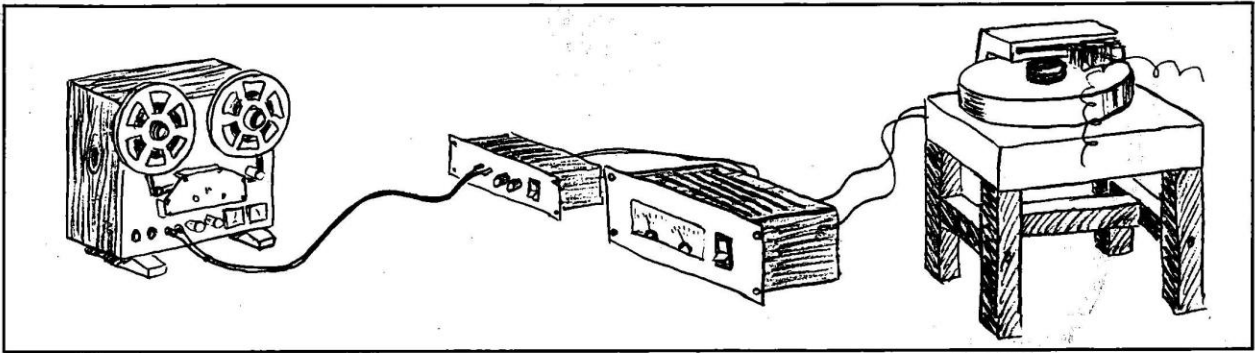
Pickupen ska ta upp den inkodade informationen i skivspåret. D.v.s. spåret styr nålen, som vickar nålarmen, som flyttar en magnet, som påverkar minst två stycken spolar (höger och vänster kanal), tvärt om i en MC-pickup (inte vänster och höger kanal alltså, utan det där med magneter och spolar). Kontakten mellan spår och nål måste vara god, även vid höga frekvenser och stora amplituder. Med anledning av detta har ett flertal nålslipningar sett dagens ljus (van den Hul-nålen får anses vara ett exempel på dom mera lyckade formerna). Nålarmen måste kunna röra sig linjärt, den får vidare inte resonera. Eftersom den kom-

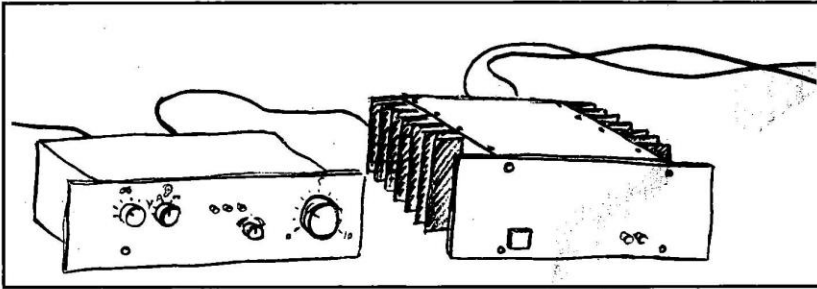
Spåren blir spår som blir spår som blir spår, som sen blir spår igen. (illustrationen ej seriös, förf. anm.)

Musiken blir spänningar, som sen blir magnetism.

Magnetism blir spänning, som korrigeras och förstärks, och slutar som ett spår i ett lack.

Spänningarna korrigeras (tillbaka), och förstärks.

mer att göra det ändå, så krävs det att den gör det med en frekvens över det hörbara området, och att den är av ett linjärt fjädrande material. I annat fall kommer det att uppstå både frekvensgångsfel och distorsion vid höga frekvenser. Vissa pickuper (även mycket högre-numerade) har vid frekvenser över 7 kHz mera än 10% distorsion!!

Länk nummer fem

Efter pickupen kommer länk fem d.v.s. diverse elektronik. Närmare bestämt ett riaa-steg (grammofonsteget), programväljare, volymkontroll (de två sistnämnda med eller utan aktiv elektronik) och effektsteg.

Den här elektronikens uppgift är att återställa frekvensgången från skivan (riaa-steget), att låta oss välja vad vi vill lyssna på (programväljaren), samt se till så att det inte klipper (effektsteget) d.v.s. leverera den spänning, som programmaterialet tillsammans med vår inställning av volympotentiometern, gör anspråk på, även om högtalaren släpper igenom en hel del ström (en högtalare "drar" egentligen inte ström enligt den vanliga definitionen på att dra. En högtalare är passiv och måste tryckas i ström).

Kraven på elektroniken mellan skivspelaren (eg. pickupen) och högtalaren är enkla att formulera: Rak frekvensgång (undantaget riaa'n som ska följa riaa-normen), inga störsignaler (brus och brum) samt ingen distorsion (signalrelaterade störningar). Denna tjusiga signal (om man valt rätt musik och anläggning), ska nu in till:

Länk sex, nämligen högtalarna

Deras uppgift är att utan störande frekvensgångsfel, fasfel eller distorsion, omvandla den elektriska spänningen till ett akustiskt ljudtryck. Det kanske låter som okomplicerade krav, men överföringsfunktionen hos en högtalare är normalt mångfaldigt komplexare än de föregående delarna av kedjan tillsammans! D.v.s. skulle man gå lika grundligt igenom vad som händer i högtalaren som

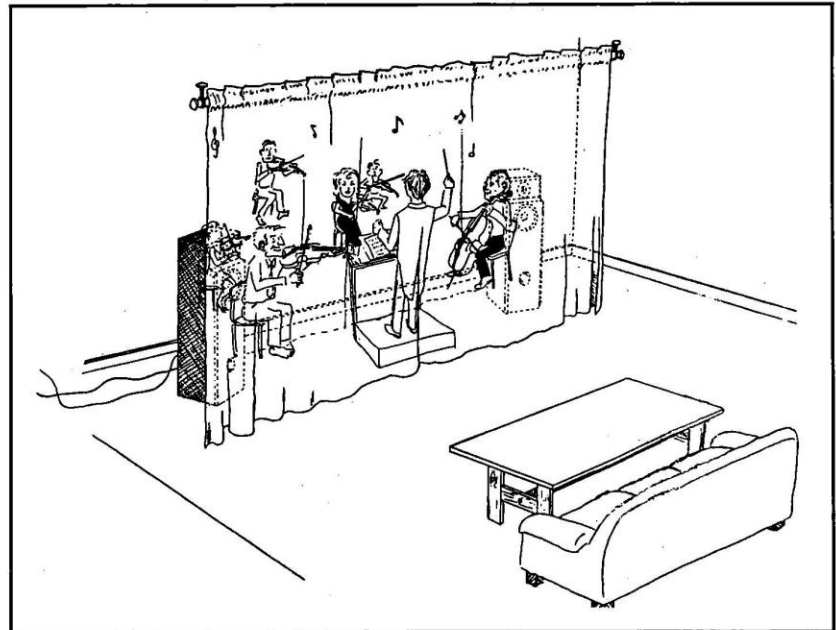
i resten av kedjan så skulle man behöva ta ett tiotal länkar i anspråk!

Den flerdimensionella musiken

Högtalarnas uppgift är ju egentligen att från två stycken "endimensionella" signaler (plus tiden), återskapa ett fyrdimensionellt (plus tiden igen) musicerande!. Svårigheten med detta är att inte ens tre dimensioner är korrekt representerade i kodningen på normala tvåkanaliga inspelningar.

Den flerdimensionella lyssningen

Dessutom skall de fyra dimensionerna (höjd, bredd, djup och ögonblicksljudtryck (plus tiden som medger förändring av de fyra föregående) kunna avnjutas från ett oändligt antal punkter i vår egen tredimensionella värld, om vi ska kunna lyssna flera människor samtidigt. Möjli-

Spänningarna blir toner som bildar musik.

gen kan man tänka sig att inskränka sig till att vår lyssningsmiljö har två dimensioner, om man inte ställer kravet att man ska kunna sitta och lyssna i vilken höjd som helst, men färre än så kan det inte bli, om man vill ha möjlighet att avnjuta musik i sällskap.

Det här resonemanget börjar säkert för många läsare låta relativt tråkigt, och tyvärr är musikåtergivning en tråkig teknisk företeelse, utan egenvärde. Man kan dock alltid glädja sig åt att själva musiken är så mycket roligare, i varje fall om tekniken i kedjan fungerar som den ska!

Lite om systemfel och väggar

Hur som helst, högtalare är en knepig historia och högtalarkonstruktioner kan grovt delas in i minst två kategorier, nämligen de som är konstruerade utan tanke på att det finns några systemfel i det tvåkanaliga kodningssystem eller några väggar i våra lyssningsrum, och de som försöker kompensera systemfelen i mer eller mindre hög utsträckning samt se till så att högtalarna ska kunna användas i lyssningsrum med väggar.

I själva verket är de flesta högtalare konstruerade utan tanke på att det överhuvudtaget finns några systemfel eller väggar.

Dessa kommer dock inte att beröras i det fortsatta, med undantag av några ord

under rubriken "Lyssningsalternativ fyra", senare i artikeln.

Lyssningsrummet

När musiken slutligen ska "återuppstå" i våra hem så måste man bestämma sig för vad man ska göra med systemfelen.

Antingen nöjer man sig med att återge det som verkligen har kodats med rimligt små fel (i praktiken de ljud som når lyssnaren framifrån), så bra som möjligt. Detta innebär att man bör kompensera för de fel ljudbilden är behäftad med.

Eller också försöker man ge en illusion av att även de okodade (eller odefinierat kodade) dimensionerna finns på plats. Detta innebär att man måste addera en mängd information, förutsättningslöst eller utgående ifrån vad inspelningen innehåller.

I båda dessa fall bör vissa "systemfelanpassningar", förutom eventuellt hos högtalarna, även ske i länk sju, nämligen lyssningsrummet.

De två alternativen

Det tvåkanaliga system som har valts för att vi ska kunna ta musikupplevelser

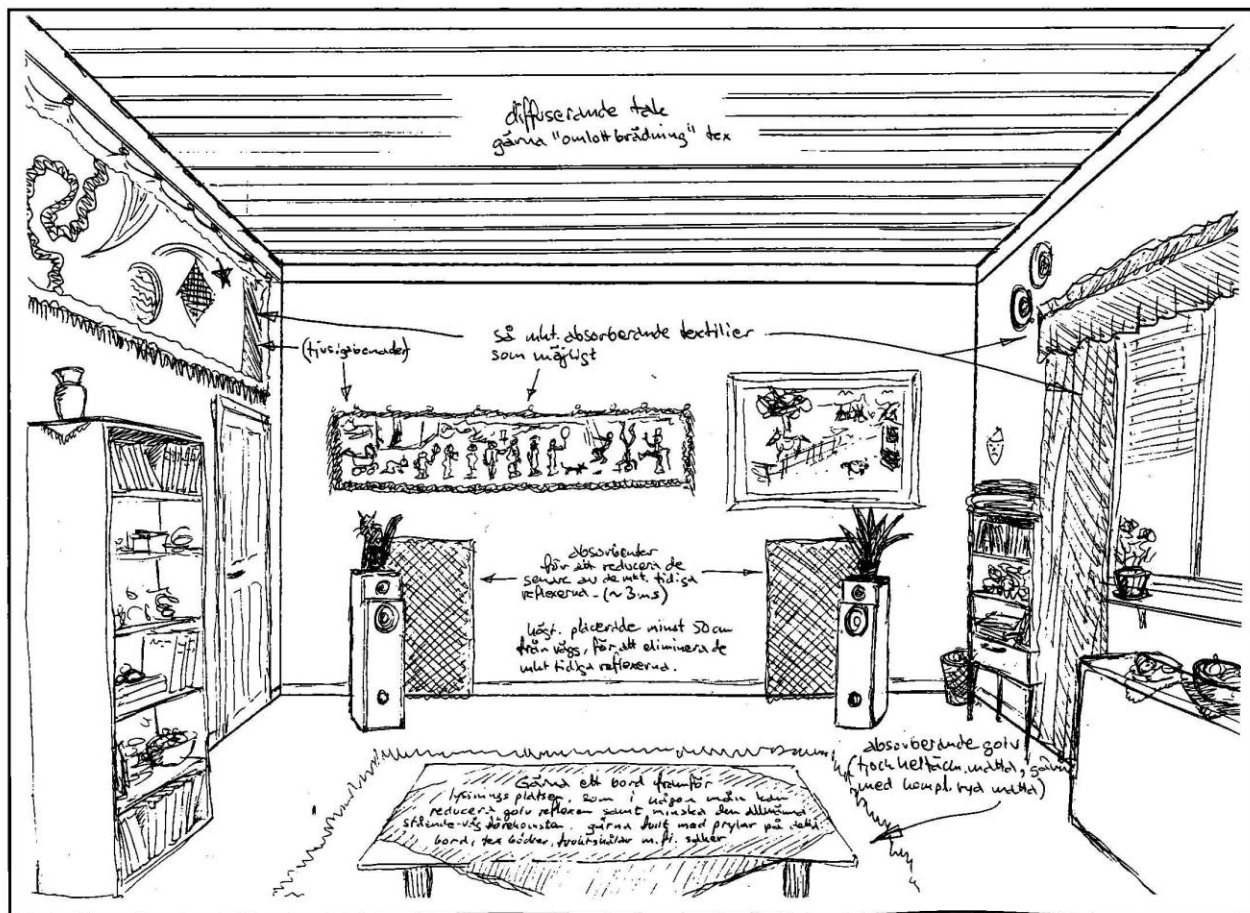
med oss hem är som sagt inte kompromisslöst. Därför kan man som antyttts ovan skissa upp minst två "seriösa" alternativ på lyssningsrum (ordet seriösa är inte menat som någon värdering, utan syftar bara till att vi talar om att återge), och hur många "oseriösa" alternativ som helst (med reservation för att alternativ egentligen betyder en av två möjligheter!). Dessa "oseriösa alternativ" kommer kort att beröras sammanfattade under rubriken Alt.3

Alternativ ett (länk sju)

Om man är nyfiken på musik (d.v.s. vill veta hur musiken lät vid originalframförandet), så bör man eliminera lyssningsrummets inverkan på det kodade materialet i högsta möjliga mån.

Den del av lyssningsrummet vi sitter och lyssnar i (vår närmiljö) innefattas inte i den tvåkanaliga kodningen, och blir därför lämpligen lyssnarens loge. En miljö där lyssnaren trivs, och vill sitta i, när hon/han lyssnar på musik helt enkelt. På denna loge finns inga krav om "döddämpning", även om de flesta som fått jämföra, faktiskt verkar föredra en relativt ombonad miljö att lyssna i. En

Två typer av lyssningsrum avsedda för "seriös" reproduktion. De båda exemplen visar ungefär hur artikelförfattaren resp. Stig Carlsson föredrar sina lyssningsrum (enl. art. förf. uppfattning).

utseendemässigt trevlig möblering (i lyssnarens smak) förhöjer givetvis även den trivseln i "logen".

Vad gäller dämpningen i "högtalarhalvan" av lyssningsrummet, d.v.s. den del av lyssningsrummet som ljudbilden projiceras från, är de värsta störsignalerna direktreflexerna från väggen bakom högtalaren (dessa reflexer är normalt störande om de kommer inom 3 ms, emedan de tillför ett tilltalande "falskt" djup om de kommer efter 5 ms) och i viss mån även de från sidoväggarna. Reflexerna från taket kan diffuseras, men bör inte dämpas totalt p.g.a. stereosystemets frånvaro av korrekt kodad höjdinformation. Sen kan man gå vidare med att dämpa resten av väggen bakom högtalarna, jag utgår då ifrån att man har heltäckningsmatta på golvet, gärna tjock.

Lite mer om stereosystemets brister

Eventuellt kan delar av väggen bakom högtalarna lämnas odämpad, för att i möjligaste mån kompensera stereosystemets felaktigheter i kodningen av ljudbildens bredd (dessa är störst i ljudbildens mitt). Det som i konserthuset var ett komplext interferensmönster (en mängd ljudkällor), kompletteras vid avspelningen, med interferensen mellan högtalarna. Samtidigt som informatio-

nen i "original-interferenserna" kodats från endast två punkter och därmed till viss del går förlorade. Dessa fel brukar yttra sig som en klanglig förtjockning och eventuellt även en viss utsmetning av ljudbildens mitt. Denna ljudbildsmitt kan även höja sig mer eller mindre påtagligt (p.g.a. tidsbrist går jag inte in på dom exakta orsakerna till dessa fenomen, men återkommer ev. i annan artikel). Skickliga ljudtekniker kan dock redan vid inspelningen reducera den kommande storleken på dessa yttringar.

Denna just beskrivna "lyssningsfilosofi" (som jag ibland själv bekänner mig till) innebär att man, istället för att via anläggningen vill påverka musiken att låta så bra som möjligt, hellre söker upp den goda musik (musikaliskt och inspelningsmässigt) som faktiskt finns, och avnjuter den så oförfalskat som möjligt. Dessutom ger denna filosofi musiker och inspelnings tekniker en möjlighet att förutsäga (och därmed kunna påverka) hur det kommer att låta hos lyssnaren, eftersom lyssnaren kommer att höra samma akustik som musikerna spelade i (fast lyssnaren hör den från sin loge).

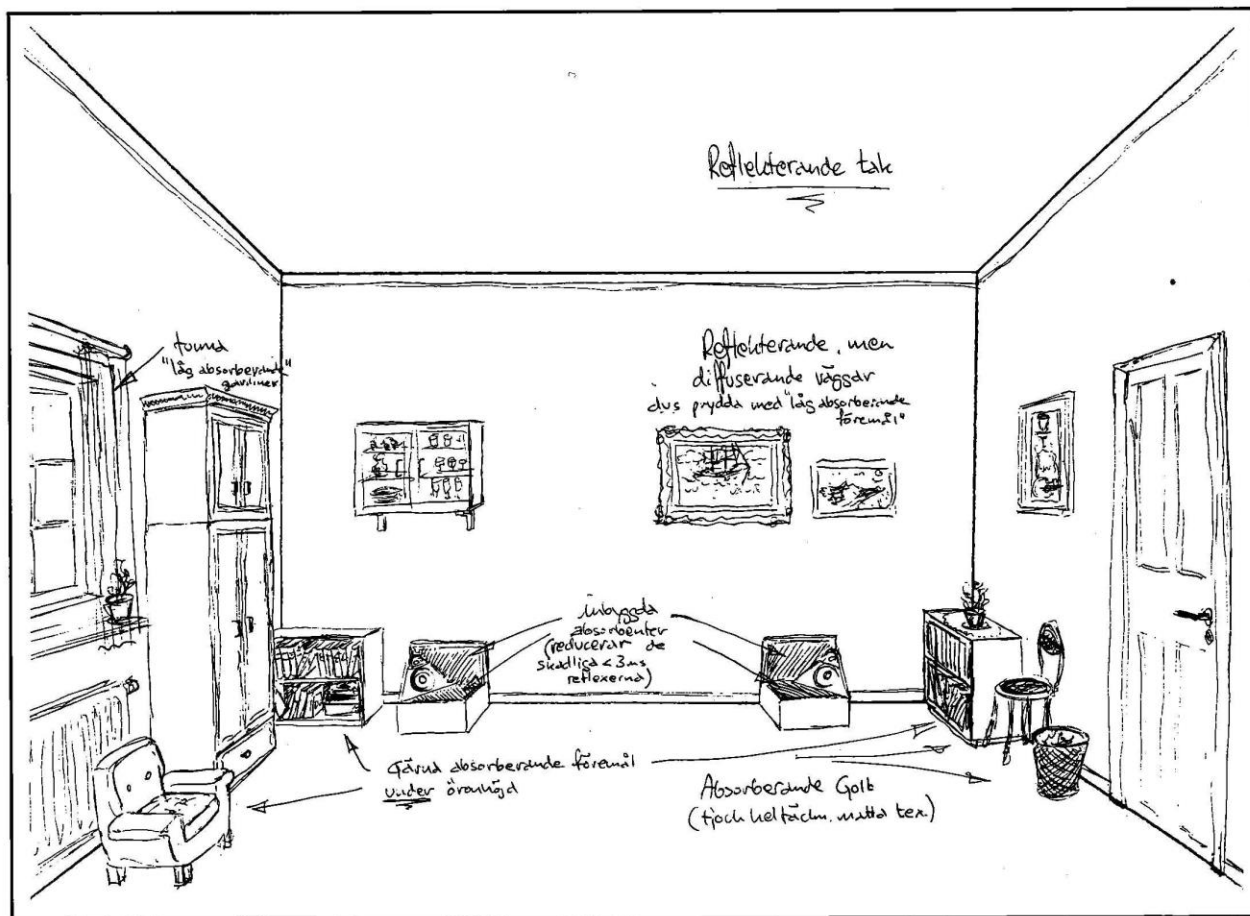
Alternativ två (länk sju)

Om man är nyfiken på musik, men anser att det tvåkanaliga systemet vi har valt för musikreproduktion inte duger, och därför väljer att i lyssningsrummet skapa

något som skall komplettera det inspelade materialet för att på detta sätt ge lyssnaren en "fullödigare" musikupplevelse (men samtidigt mera fjärran ifrån verkligheten enligt min uppfattning) så måste man manipulera sin lyssnings-situation.

Exakt hur detta skall gå till finns det många olika åsikter om. Även i nyss presenterade Alt.1 berörde jag kort att man kan lämna delar av väggen bakom högtalarna odämpad samt endast diffusera takreflexen p.g.a. stereosystemets ofullkomligheter i breddinformationen och höjdinformationen. Med andra ord är gränserna mellan Alt.1 och 2 tämligen flytande.

De mest kända teorierna, som jag räknar tillhöriga Alt.2, torde vara de som har presenterats av Stig Carlsson. Detta gäller framförallt de äldre teorierna från "monotiden". De senare som ligger till grund för OA-50 seriens högtalare ligger dock tämligen nära Alt. 1 idéerna. De kännetecknas vidare av att högtalarna är integrerade med rummet, d.v.s. bakre väggen och golvet är att betrakta som en del av högtalarna, varför reflexerna från dessa är omhändertagna redan i högtalarkonstruktionen. Därutöver önskar Stig Carlsson personligen relativt mycket akustik i åtminstone den övre halvan av sin "loge", på någon bekostnad av transparensen samt förmågan att återge

inspelningar med mycket sparsam akustik, men med en mycket effektiv maskering av stereosystemets brister (allt enl. undertecknads uppfattning).

Detta hindrar inte att Carlsson högtalarna (åtminstone de av senare generation) går utmärkt att använda till Alt.1-lyssning.

Även den klassiska ambiofoni kopplingen (fusk-fyrkanal), får anses tillhöra Alt.2 idéer, med reservationen att denna inte arbetar med någon annan information än den inspelade om man använder ett rum med blygsam akustik.

Extremare exempel

Alt.2 idéer har vidare presenterats av exempelvis Amar G. Bose, Matthew Polk m.fl., där dock så dramatiska "tjuvtrick" har tagits till, så att det enl. min uppfattning är tveksamt om man längre kan tala om reproduktion i ordets rätta bemärkelse. Detsamma kan sägas gälla för diverse elektroniska efterklangsalstrare (Yamaha DSP100 m.fl.) då dessa alstrar efterklang som inte på något sätt styrs av det inspelade materialet, varför gruppen oseriösa alternativ till återgivning ligger närmare till hands, givetvis helt obetaget systemens poäng, nämligen att ge lyssnaren en upplevelse hon eller han antas uppskatta (sanningen behöver inte alltid vara det roligaste alternativet).

Helt klart kan en lyssnare njuta av upplevelser som överensstämmer dåligt med verkligheten, och måste givetvis få göra det också!. En god återgivning är ju inget självändamål, utan endast av godo om man är ute efter en dylik.

Hur som helst, såsom "icke-helentusiastisk" inför de extremare typerna av Alt. 2 lyssning, är undertecknad självklart inte rätt person att beskriva hur dessa skall gå till.

Alternativ tre

Om man är ute efter att "maximera" musikupplevelsen, utan någon som helst hänsyn till vad som försiggick under inspelningen, d.v.s. gärna förvränger musiken (om man tycker om det) utan att sakna vetskapen om hur musiken egentligen lät (just så fungerar mitt kaffedrickande, men så är jag heller inte intresserad av kaffe, utan endast av kaffesmak) så preparerar man sitt lyssningsrum, samt för all del resten av anläggningen också, så att det låter som man vill.

Att här i denna artikel berätta hur det ska gå till, kan jag av naturliga skäl inte göra, eftersom den finns hur många "sounds" som helst som kan skapas genom att man avstår från att återge en inspelning på ett rimligt neutralt sätt.

M.a.o., vill man ha ett ballt ljud så är det bara att prova sig fram!.

En inbillad verklighet

Här kan man notera att många som sysslar med alt. 3 på grund av okunskap inbillar sig att dom håller på med att förbättra sin återgivning!, vilket naturligtvis inte är fallet.

Dessa människor har en fantastisk förmåga att tolka varje njutbar ton som ett tecken på god återgivning. Deras anläggningar ändras jämt och ständigt karaktär, på jakt efter den perfekta återgivningen (tror dom) emedan musikåtergivningskvaliteten i själva verket normalt varierar från förfärlig till uthärdlig, upp och ner genom åren...

- Jomen nu har jag fått till diskantåtergivningen, den har fantastiska kvaliteter!, säger dom.

- Va bra!, då kan du ju spela skivor med cymbaler på, brukar jag svara.

- Fast du menar väl i själva verket att allting i återgivningen är helt åt skogen, utom möjligen diskantåtergivningen (som naturligtvis är förfärlig även den, på riktigt, fast det inte hörs, eftersom allt annat låter ännu värre).

- Och några kvaliteter kan ju en återgivningen inte ha, i bästa fall finns det inga störande fel bara!, brukar jag fortsätta.

- Jomen lyssna själv, det låter fantastiskt!, brukar dom säga då.... Om triangeln?., brukar jag undra då och åren går...

Lyssningsalternativ fyra

Här tänkte jag flika in några ord om hur högtalare, främst från England, som utvecklats helt utan hänsyn till systemfel och väggar i ett lyssningsrum, bör avnjutas.

Mitt förslag blir att lyssna utomhus mycket högt över marken. Man kan till exempel hissa upp högtalarna i varsin björk, ett tiotal meter över marken och själv klättra upp i t.ex. en i närheten växande tall, för att därifrån avnjuta allahanda vacker musik med stor behållning. (Som tur är har det de senaste åren kommit några högtalare från England som har acceptabel klangbalans i ett vanligt rum).

Åter till artikeln

(för er som inte har tappat lusten och slutat läsa alltså)

Därmed är vi framme vid den sista länken i kedjan (länk åtta).

Lyssnaren

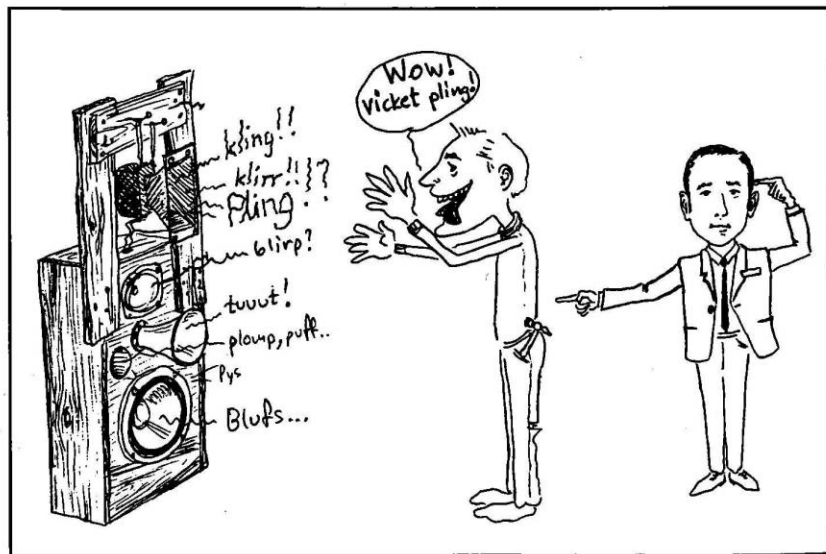
Här kan man tyvärr konstatera att problemen och felkällorna i denna sista länk är helt omöjliga att ens ungefärligen beskriva i en anspråkslös artikel av detta slag. Man hör, lyssnar, upplever, fantiserar, drömmer och trivs helt enkelt. Olika bra olika dagar.

Detta behöver naturligtvis inte alltid ha med anläggningen att göra (även om det finns teorier om motsatsen, läsaren kanske har hört talas om Peter Belt?). Vissa dagar är det tråkigare med musik, vissa dagar är det roligare och musikupplevelserna blir större.

Kanske upplever man vad tonsättaren hade tänkt sig. Om inte alltid exakt, så finns det sannolikt i varje fall ofta stora likheter, trots den mycket långa kedjan.

Vad vill jag då egentligen säga?. (jag börjar själv undra)

Jo, att kedjan är på sin höjd så stark som sin svagaste länk, men att det i fallet "hi-fi-kedjan" inte rör sig om en kedja med samma typ av svagheter i alla sina län-

När "Ljudentusiasten" till ljud från sin stereo myser, behovet av god musik med sin frånvaro lyser!
Varje signal, som genom kedjan hans går, får klang och lyster, så gudarna mår!

giösa. Lyssna med öppna öron, inte bara på musik, utan på människor med åsikter också. Ifrågasätt, och ge dom som påstår möjlighet att förtydliga sig eller bevisa det dom säger. Men tro eller döm inte för lösa boliner!

Ett gammalt ordspråk säger: "Den som lyder råd är vis" Detta är gammal-svenska och betyder: "Den som lyssnar till råd är vis" (jm.f. sålunda lyder ordspråket) Det är allmänt bekant att det är bekvämt med idealism, man slipper tänka själv helt enkelt! men man är inte mycket till människa om man går omkring med andras åsikter hela livet.

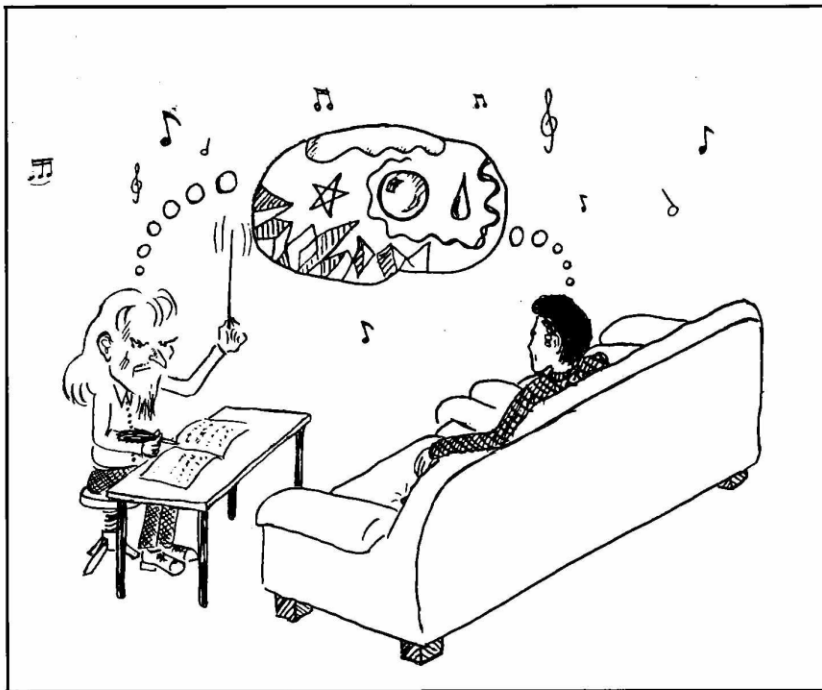
Tänk själv!

Vad jag dessutom efterlyser är en ödmjukhet av den typ som i denna artikel totalt lyst med sin frånvaro.

Slutord (äntligen)

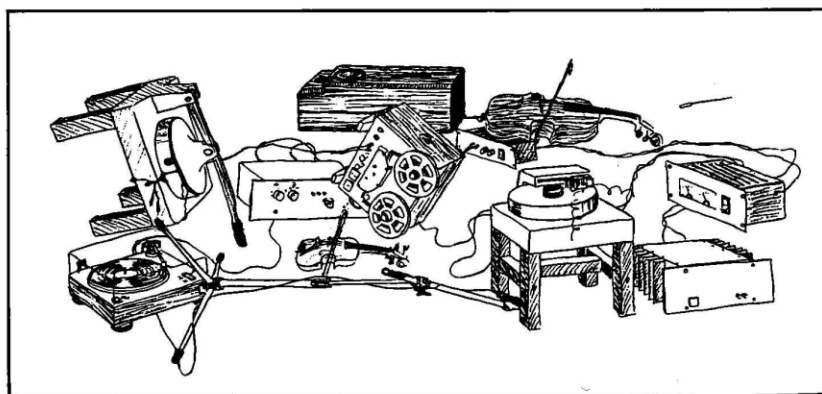
Väl medveten om att denna artikel på det tekniska planet har varit utomordentligt ytlig, hoppas jag att den ändå i någon mån illustrerat min uppfattning om mekanismerna bakom musikreproduktion.

Kort sagt den enda hierarki jag känner lyder:

Överst: MUSIKEN och MÄNNISKAN

Därunder: APPARATERNA

Någon rangordning mellan apparaterna är föga meningsfull. Man kan bara konstatera och beklaga att dom i reproduktionskedjan hamnar i vägen, mellan musik och människa!

Därmed avslutar jag denna artikel med en förhoppning om att få se fler

LTS-medlemmar ute i det levande musikalivet, där apparaterna är överflödiga.

Text och musik: Ingvar Öhman

P.S. Den som tar åt sig av den kritik som framförts i denna artikel får gärna höra av sig. D.S.

Viktoria Mullova spelar ryskt

Min svaghet för skickliga violinister gör jag ingenting för att dölja. Problemet är bara att man numera blir omskakad av deras påfallande stora skicklighet gång efter annan och jag förstår inte att så många har förlöst under de senare åren. Flera kommer med glittrande teknik och charmar med sin marknadsföring av speciella egenheter som gör det hela mera romantiskt i vår teknologiska värld. Flera försvinner från det allmänna medvetandet men är inte sämre violinister för det. De saknade bara något som kunde utnyttjas för att göra dem ekonomiskt attraktiva för konsertmakaren eller skivproducenten.

Frågan är om inte Viktoria Mullova just är en sådan musiker man måste se på med större uppmärksamhet för att hon inte skall försvinna från oss, som värdesätter spelet i första hand. Den unga ryska violinisten tolkar här Sjostakovitj violinkonsert helt kompromisslöst. Spelet går rakt in i hjärtat och den känslomässiga upplevelsen blev stark. Hon tolkar här ytterligare en rysk mästare Prokofiev. Det förvånar mig att hon tycks ha haft vissa svårigheter att slå igenom i västvärlden. Fastän egentligen inte, ty hennes förtrollande varma spel tränger sig mera försynt in under huden på lyssnaren utan att man först förstår det, och marknaden i väst är allt annat än försynt. Mullovas spel är behärskat, ja nästan sparsmakat, med en utsökt artikulation.

Viktoria Mullova hoppade av från sitt hemland vid ett besök i Finland och for med taxi till Sverige. Hon lämnade då kvar sitt instrumentet, som var sovjetiska statens egendom, på hotellet i Finland men är nu innehavare av en Stradivarius från 1723. Hon menar att denna violin har en ljudkvalitet liknande den hon lämnade efter sig. I mellantiden fick hon låna en violin, Guarnerius del Gesu från 1729, av vår store musikälskare och välgörare, vagnmakarsonen från Västergötland Erik Järnåker. Hennes osvikliga säkerhet och hennes aldrig mattande spel kommer att hjälpa henne till den plats bland de främsta där hon hör hemma.

Uptagningen är fin och Royal Philharmonic Orchestra under André Previn spelar utmärkt men ändå är det i första hand Mullova man minns. Rekommenderas!

Hans Wennering

Dmitrij Sjostakovitj: *Violinkonsert nr 1 a-moll Op 99*, Sergej Prokofjev: *Violinkonsert g-moll Op 63*. Royal Philharmonic Orchestra, dir André Previn. **Philips 422 364-2**